

ÖĞRENCİ HEMŞİRELERDE PROFESYONEL BENLİK KAVRAMI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

PROFESSIONAL SELF CONCEPT AND INFLUENCING FACTORS AMONG NURSING STUDENTS

Prof. Dr. Olcay ÇAM*

Ar. Gör. Nihan YALÇINER**

Betül DEMİR***

Şengül İNCE***

Züleyha KOÇOĞLU***

Büşra SAĞLAM***

*E.Ü.Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.

**Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.

*** E.Ü.Hemşirelik Fakültesi Öğrencileri

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramının düzeyini ve etkileyen faktörleri belirlemektir.

Gereç-Yöntem: Tanımlayıcı türdeki araştırmanın evrenini, 2016-2017 tarihleri arasında bir üniversitenin hemşirelik lisans programına devam eden 1350 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış olup, verilerin toplandığı Ocak 2017-Mart 2017 tarihleri arasında okulda olan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran 841 öğrenci ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu sayı aynı zamanda araştırmanın örneklemidir. Veriler, 11 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu ve 45 maddeden oluşan Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ) ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U, Kruskal Wallis H ve Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin, ÖHPBKÖ genel puan ortalaması 142.0 ± 11.58 (min-max: 45-180), alt boyut puan ortalamaları ise sırasıyla; mesleki memnuniyet 24.05 ± 2.91 (min-max: 8-32), mesleki nitelik 97.39 ± 8.33 (min-max: 30-120), mesleki yetkinlik 20.64 ± 3.42 (min-max: 7-28) olarak saptanmış olup, hemşirelerin ÖHPBKÖ genel puan ve alt boyut puan ortalamalarının, olumlu yönde ortalamanın üstünde olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, ikinci sınıf öğrencilerinin, gelir düzey algısı yüksek olanların, anne ve baba eğitim düzeyi lise olanların ve iki kardeş olanların, ÖHPBKÖ genel puan ortalaması, diğer gruplardan daha yüksek saptanmış olup, bu puan farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p < 0.01$, $p < 0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin profesyonel benlik kavramlarının olumlu yönde ve ileri düzeyde olduğu, ikinci sınıf öğrencilerinin, gelir düzey algısı yüksek olanların, anne ve baba eğitim düzeyi lise olanların ve kardeş sayısı iki olanların daha yüksek profesyonel benlik kavramına sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Profesyonel, Benlik kavramı, Hemşirelik, Öğrenci

ABSTRACT

Objective: The purpose of the research is to determine the level of the professional self concept of the nursing students and the factors affecting them.

Methods: The population of the descriptive study consisted of 1350 students, studying at the faculty of nursing between 2016 and 2017. The sample selection method was used the simple random sampling and the research was completed with a total of 841 students who were at school between January 2017 and March 2017, volunteered to participate in the research and completed the data collection forms. This number is the sample of the research at the same time. Data collected, Personal Information Form consisting of 11 questions and Professional Self Concept Scale for the Student Nurse (SNPSCS) consisting of 45 items. Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H and Bonferroni correction were used in the evaluation of the data.

Results: The mean total PSCSSN score of the students was found to be 142.0 ± 11.58 (min-max: 45-180), and the mean total score of the professional satisfactoriness was 24.05 ± 2.91 (min-max: 8-32), professional competence was 20.64 ± 3.42 (min-max: 7-28) and professional attribute was 97.39 ± 8.33 (min-max: 30-120). In the study, the average scores of the PSCSSN general, professional satisfaction, professional competence and professional attribute subscale scores were higher than average and positive. In the study, the average score of SNPSCS was higher in the second grade students, those with good income level perception, parents with high school education level and those with two siblings, than the other groups. This difference was statistically significant

Conclusion: Professional self-concept of student was positive and advanced and higher in the second grade students, those with good income level perception, parents with high school education level and those with two siblings, than the other groups.

Keywords: Professional, Self-concept, Nursing, Student

GİRİŞ

Yaşam standartları her geçen gün değişmekte ve gelişmektedir. Bu da toplumun meslekler üzerindeki beklentilerini artırmakla birlikte meslekleri değişim ve gelişim sürecine sokmaktadır (Korkmaz 2011). Mesleklerin statü kazanmasında, profesyonellik önemli bir rol oynamaktadır (Leonard ve ark. 1995). Profesyonellik, görevlerin yerine getirilmesi için üstün entellektüel eğitim alma, bu eğitim sonucunda bilgi ve tecrübe kazanarak mükemmelliği yakalama ve bireysel ilkeler doğrultusunda deneyimlerini eyleme dönüştürüp özgür etkinlikler yapmaya sahip olmaktır (Adıgüzel ve ark. 2011). Hemşireliğin de profesyonel statüye sahip olması ve topluma kaliteli hizmet sunabilmesi için meslek üyelerinin profesyonel benliklerinin güçlü olması gerekmektedir (Sabancıoğulları ve Doğan 2012 b).

Profesyonel benlik kavramı; meslek üyesinin mesleğin belirli özelliklerini, standartlarını ve becerilerini bilmesi, benimsemesi ve bunları uygulamalarına

yansıması, profesyonel idealleri ve değerleri yaratması ile kendini gösterir (Sabancıoğulları ve Doğan 2014, Yazdannik ve ark. 2012). Hemşirelik için profesyonel benlik kavramı, hemşire olarak bireylerin becerileri hakkındaki düşünceleri, ilkeleri, algılamaları ve beklentileri olup, hasta ile iletişimlerine, uygulamalarına ve düşünme biçimine yön veren, hemşirelerin sahip olduğu değerler ve inançlardır (Arthur 1995, Gray ve Smith 1999, Hensel ve ark. 2014, Milisen ve ark. 2010). Gregg ve Magilvy (2001) profesyonel benlik kavramını; hemşirelerin temelde var olan kişisel benlik kavramları ile mesleğe giriş ile birlikte benimsemiş olduğu mesleki niteliklerin birbiriyle bütünleştirmesi olarak tanımlamaktadır. Bu bütünleşmeyi etkileyen faktörler ise; mesleki sorumluluk ve değerler, akademik süreç, teorik bilgi ile uygulama arasındaki denge, mesleki deneyim ve kültürdür (Gregg ve Magilvy 2001, Hoeve ve ark. 2014, Kelly ve Courts 2007).

Profesyonel benliğin gelişmesi, mesleki eğitim ile başlar ve çalışma hayatı boyunca gelişmeye devam eder (Kaşıkçı ve ark. 2009). Bu süreçte, hemşireliğin bilgi, beceri, tutum, değer ve etik standartları içselleştirilir (Sabancıoğulları ve Doğan 2012 b). Profesyonel benlik kavramının yetersiz gelişmesi durumunda, mesleki alanda söz sahibi olamama, mesleki rolü yerine getirememe, mesleğin diğer üyeleri tarafından kabul görmeme ve mesleğin standartlarını karşılamada ve meslekle bağlantı kurmada yetersizlik gibi ciddi sorunlar oluşur (Sabancıoğulları ve Doğan 2012 b). Bu sorunlar, öncelikle bireyi daha sonra da kurumu etkilemekte, verilen hizmetlerin olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir (Erbil ve Bakır 2009). Olumlu profesyonel benlik kavramı geliştiğinde ise; meslekten daha fazla doyum alındığı, tükenmişliğin ve işten ayrılmaların azaldığı, daha nitelikli hizmet sunumunun olduğu ve meslek temsilinin daha güçlü olduğu belirtilmektedir (Sabancıoğulları ve Doğan 2012 b). Ayrıca, mesleğin toplum imajı olumlu yönde etkilenirken, meslek üyelerinin kendi benliklerini değerli ve yeterli bulmalarını da sağlamaktadır (Altunay ve Öz 2006).

Hemşirelik eğitiminin amacı, öğrencilere profesyonel hemşirelik özelliklerini kazandırmak, öğrencileri gelecekteki meslek yaşantılarına hazırlamaktır (Alan ve Khorshid 2015). Öğrencilerin profesyonel benlik kavramlarının gelişmesinde, mesleki eğitimden kazanılan öğrenmeler, hemşirelik değerlerini tanıma, çalışma deneyimi, hemşirelik felsefesini kendi felsefesi ile bütünleştirme, mesleki sorumluluğa sahip olma, kişisel benliği ile hemşireliği bütünleştirme, öğretim elemanları ve klinik öğreticilerle ilişkileri etkilidir (Altrok 2016, Çelik ve ark. 2012, Korkmaz 2011). Martin ve Ashton (2008), hemşirelikte profesyonelliğin gelişebilmesi için, eğitim programlarında bakımın öneminin anlatılması, özgecilik, bakım, etik, iletişim ve liderlik prensiplerinin uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir (Akt. Khouri 2014). Öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramının değerlendirilmesi, eğitimciler olarak bize eğitim sürecinde profesyonel benlik kavramının geliştirilmesine ve bunu sağlamaya yönelik girişimlerin başarısının değerlendirilmesine imkan verip, öğrenci algılarının olumlu yönde oluşmasını ve mesleki rollerin gelişimini sağlayacaktır. Bu özden hareketle bu çalışmada, öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramı düzeylerini ve etkileyen faktörleri incelemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikte yapılan araştırmanın evrenini, Ocak 2017-Mart 2017 tarihleri arasında, bir üniversitenin hemşirelik lisans programına devam eden, 1350 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış olup, araştırmanın yapıldığı tarihlerde okulda olan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran toplam 841 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan, Kişisel Bilgi Formu ve Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ) ile toplanmıştır.

-Kişisel Bilgi Formu: Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik 11 sorudan oluşan formdur.

-Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ): Öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramı düzeyini belirlemek amacıyla, Sabancıoğulları ve Doğan (2011) tarafından geliştirilmiş olan ölçek toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 45-180 arasında değişmekte olup, puan yüksekliği öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. ÖHPBKÖ'nin 31 maddesi düz, 14 maddesi ise ters ifade edilmiş maddelerden oluşmaktadır. Ölçek 4'lü likert tipinde; "(1) Hiç Katılmıyorum", "(2) Katılmıyorum", "(3) Katılıyorum", "(4) Çok Katılıyorum" olarak puanlanmaktadır. ÖHPBKÖ, mesleki memnuniyet, mesleki nitelik, mesleki yetkinlik olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Mesleki memnuniyet alt boyutundan alınan puan 8-32, mesleki yetkinlik alt boyutundan alınan toplam puan 7-28, mesleki nitelik alt boyutundan alınan toplam puan 30-120 arasında değişmektedir. ÖHPBKÖ, Cronbach Alpha güvenirliği .88'dir (Sabancıoğulları ve Doğan 2011). Bu çalışma da ise, ÖHPBKÖ, Cronbach Alpha güvenirliği .80 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın, hemşirelik fakültesi öğrencileri ile yürütüleceğine ilişkin yazılı bilgilendirme fakülte dekanlığına yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kimlikleri gizli tutulmuş olup, öğrencilere çalışmanın amacı anlatılmıştır ve sözlü onayları alınmıştır.

Veriler araştırmacılar tarafından fakülte dersliklerinde ve katılmaya gönüllü olan öğrencilerden toplanmıştır. Veriler SPSS 20.0 programında kodlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde; analizinde Mann Whitney U, Kruskal Wallis H ve gruplar arasındaki anlamlı farkın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc istatistiklerinden Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır.

Bonferroni düzeltmesi anlamlılık düzeyi/grup sayısı formülü ile belirlenmektedir (Polat 2014). Bu araştırma için, grup sayısı üç olan gelir durumu değişkeni için Bonferroni düzeltmesi ile anlamlılık düzeyi $0.05/3=0.0166$, grup sayısı dört olan sınıf ve kardeş sayısı değişkenleri için Bonferroni düzeltmesi ile anlamlılık düzeyi $0.05/4=0.0125$ ve grup sayısı beş olan anne-baba eğitim düzeyi için anlamlılık düzeyi $0.05/5=0,01$ olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Kruskal-Wallis H analizi sonrası gruplar arası farkın test edilmesinde kullanılan post-hoc test için anlamlılık düzeyleri

p=0.0166, p=0.0125 ve p=0.01 olarak alınmıştır. Yaş ve cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda ise grup sayısı iki olduğu için Bonferroni düzeltmesi yapılmamıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin yaş ortalamasının 21.25±1.46 olduğu, %84.4'ünün kadın olduğu, %27.8'inin üçüncü sınıf olduğu, %76.0'nının anadolu lisesi mezunu olduğu, %57.4'ünün yurttan yaşadığı, %37.2'sinin en uzun süre ilçede yaşadığı, %74.7'sinin gelir durumu algısının gelir gidere denk olduğu bulunmuştur. Öğrenci hemşirelerin %84.2'sinin çekirdek aileye, %50.7'sinin ilkököl mezunu anneye, %34.8'inin ilkököl mezunu babaya, %39.1'inin bir kardeşe sahip olduğu bulunmuştur.

Tablo1:Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği Genel ve Alt Boyut Puan Ortalamaları (n=841)

ÖHPBKÖ Genel ve Alt Boyutlar	Ölçekten Alınan En Düşük-En Yüksek Değer	X ±Ss
Mesleki Memnuniyet Alt Boyutu	11- 31	24.05±2.91
Mesleki Nitelik Alt Boyutu	67-120	97.39±8.33
Mesleki Yetkinlik Alt Boyutu	7- 28	20.64±3.42
ÖHPBKÖ Genel	100-176	142.0 ±11.58

Tablo 1'de ÖHPBKÖ genel ve alt boyut puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 2. Bireysel Özelliklere Göre Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği Genel ve Alt Boyutları Sonuçları (n=841)

Bireysel Özellikler		Mesleki Memnuniyet	Mesleki Nitelik	Mesleki Yetkinlik	ÖHPBKÖ Genel
Yaş grubu	n	\bar{X} sıra	\bar{X} sıra	\bar{X} sıra	\bar{X} sıra
18-23	807	421.45	421.94	417.28	419.73
24 ve üstü	34	410.35	398.57	509.31	438.81
Test ve p		U=13357.00 p=0.79	U=12956.50 p=0.58	U=10716.50 p=0.03**	U=13079.50 p=0.65
Cinsiyet					
Kadın	710	419.77	432.15	409.26	424.09
Erkek	131	427.66	360.59	484.65	401.10
Test ve p		U=45633.00 p=0.73	U=38591.00 p=0.00*	U=38166.50 p=0.00*	U=43897.50 p=0.32

<u>Sınıf</u>					
1.sınıf (a)	210	379.92	420.57	399.90	401.81
2.sınıf (b)	197	498.80	482.18	582.68	534.60
3.sınıf (c)	234	409.79	416.07	334.62	386.34
4.sınıf (d)	200	401.10	367.52	385.94	368.27
Test ve p		KW=28.31 p=0.00* a-b, b-c, b-d***	KW=22.31 p=0.00* b-d***	KW=123.34 p=0.00* a-b, b-c, b-d***	KW=58.56 p=0.00* a-b, b-c, b-d***
<u>Gelir Durumu</u>					
Gelir giderden az (a)	116	398.13	425.75	370.60	398.01
Gelir gidere denk (b)	628	418.80	413.29	409.91	412.75
Gelir giderden fazla (c)	97	462.59	466.42	553.10	497.51
Test ve p		KW=3.97 p=0.14	KW=4.06 p=0.13	KW=35.32 p=0.00* a-c, b-c***	KW=11.42 p=0.00* a-c, b-c***

p<0.01**, *p<0.05**

*****p<0.01**, Post-hoc analizler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır.

Öğrencilerin profesyonel benlik kavramı puanları, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, gelir durumu, anne-baba eğitim durumu ve kardeş sayısından etkilenmektedir ($p<0.01$, $p<0.05$). Bonferroni düzeltmesi sonuçlarına göre, sınıf düzeyi ve kardeş sayısı değişkenleri için anlamlılık düzeyi 0.0125, gelir durumu değişkeni için anlamlılık düzeyi 0.0166, anne-baba eğitim durumu değişkenleri için anlamlılık düzeyi 0.01 olarak kabul edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkeni için ölçek genel puanı arasındaki farkın, birinci sınıf ile ikinci sınıfta olan öğrenciler, ikinci sınıf ile üçüncü sınıfta olan öğrenciler ve ikinci sınıf ile dördüncü sınıfta olan öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Gelir durumu değişkeni için ölçek genel puanı arasındaki farkın, gelir durumu giderden az olan öğrenciler ile gelir durumu giderden fazla olan öğrenciler, gelir durumu gidere denk olan öğrenciler ile gelir durumu giderden fazla olan öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Anne eğitim durumu değişkeni için mesleki ölçek genel puanı arasındaki farkın, okuryazar olmayan ile lise mezunu anneye sahip öğrenciler, ilkokul mezunu ile lise mezunu anneye sahip öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Baba eğitim durumu değişkeni için ölçek genel puanı için $p=0.01$ anlamlılık düzeyinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.01$). Kardeş sayısı değişkeni için ölçek genel puanı arasındaki farkın, iki kardeş ile üç ve üstü kardeşe sahip öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin, gelir durumu algısı iyi olanların, anne-baba eğitim durumu lise olan öğrencilerin ve iki kardeşe sahip olan öğrencilerin ölçek genel puanları diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin mesleki memnuniyet alt boyutundan aldıkları puan, öğrenim gördükleri sınıf düzeyinden ve anne eğitim durumundan etkilenmektedir ($p<0.01$). Bonferroni düzeltmesi sonuçlarına göre, sınıf düzeyi değişkeni için anlamlılık düzeyi 0.0125, anne eğitim durumu değişkeni için anlamlılık düzeyi 0.01 olarak kabul edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkeni için mesleki memnuniyet puanları arasındaki farkın, birinci sınıf ile ikinci sınıfta olan öğrenciler, ikinci sınıf ile üçüncü sınıfta olan öğrenciler ve ikinci sınıf ile dördüncü sınıfta olan öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Anne eğitim durumu değişkeni için mesleki memnuniyet puanları arasındaki farkın, lise mezunu ile üniversite mezunu anneye sahip öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta okuyan ve anne eğitim durumu lise olan öğrencilerin mesleki memnuniyet puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin mesleki nitelik alt boyutundan aldıkları puan, cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ve kardeş sayısından etkilenmektedir ($p<0.01$, $p<0.05$). Bonferroni düzeltmesi sonuçlarına göre, sınıf düzeyi ve kardeş sayısı değişkenleri için anlamlılık düzeyi 0.0125, olarak kabul edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkeni için mesleki nitelik puanları arasındaki farkın, ikinci sınıf ile dördüncü sınıfta olan öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Kardeş sayısı değişkeni için mesleki nitelik puanları arasındaki farkın, iki kardeş ile üç ve üstü kardeşe sahip öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Kadın öğrencilerin, araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin ve iki kardeşe sahip olan öğrencilerin mesleki nitelik puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin mesleki yetkinlik alt boyutundan aldıkları puan, yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, gelir durumu, anne-baba eğitim durumu ve kardeş sayısından etkilenmektedir ($p<0.05$, $p<0.01$). Bonferroni düzeltmesi sonuçlarına göre, sınıf düzeyi ve kardeş sayısı değişkenleri için anlamlılık düzeyi 0.0125, gelir durumu değişkeni için anlamlılık düzeyi 0.0166, anne-baba eğitim durumu değişkenleri için anlamlılık düzeyi 0.01 olarak kabul edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkeni için mesleki yetkinlik puanları arasındaki farkın, birinci sınıf ile ikinci sınıfta olan öğrenciler, ikinci sınıf ile üçüncü sınıfta olan öğrenciler ve ikinci sınıf ile dördüncü sınıfta olan öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Gelir durumu değişkeni için mesleki yetkinlik puanları arasındaki farkın, gelir durumu giderden az olan öğrenciler ile gelir durumu giderden fazla olan öğrenciler, gelir durumu gidere denk olan öğrenciler ile gelir durumu giderden fazla olan öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Anne eğitim durumu değişkeni için mesleki yetkinlik puanları arasındaki farkın, ilkokul mezunu ile ortaokul mezunu anneye sahip öğrenciler, ilkokul mezunu ile lise mezunu anneye sahip öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Baba eğitim durumu değişkeni için mesleki yetkinlik puanları arasındaki farkın, ortaokul mezunu ile lise mezunu babaya sahip öğrenciler, arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Kardeş sayısı değişkeni için mesleki yetkinlik puanları arasındaki farkın, iki kardeş ile üç ve üstü kardeşe sahip öğrenciler arasından kaynaklandığı görülmüştür ($p<0.01$). Yaşı 24 ve üstü olan öğrencilerin, erkek öğrencilerin, araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin, gelir

durumu algısı iyi olanların, anne-baba eğitim durumu lise olan öğrencilerin ve iki kardeşe sahip olan öğrencilerin mesleki yetkinlik puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Aile Özelliklerine Göre Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği Genel ve Alt Boyutları Sonuçları (n=841)

Aile Özellikleri		Mesleki Memnuniyet	Mesleki Nitelik	Mesleki Yetkinlik	ÖHPBKÖ Genel
	n	\bar{X} sıra	\bar{X} sıra	\bar{X} sıra	\bar{X} sıra
<u>Aile Tipi</u>					
Çekirdek Aile	708	422.62	425.85	418.59	423.88
Geniş Aile	98	394.42	378.38	319.04	379.59
Parçalanmış Aile	35	462.56	442.19	475.27	466.80
Test ve p		KW=2.26 p=0.32	KW=3.57 p=0.17	KW=1.84 p=0.40	KW=4.20 p=0.12
<u>Anne Eğitim Durumu</u>					
Okuryazar değil (a)	48	376.47	342.84	399.48	350.53
İlkokul (b)	426	412.16	418.83	376.13	402.17
Ortaokul (c)	149	429.79	424.05	465.76	437.13
Lise (d)	178	465.48	448.91	502.68	479.73
Üniversite (e)	40	337.89	402.39	394.46	375.58
Test ve p		KW=13.19 p=0.01* d-e***	KW=7.63 p=0.11	KW=40.96 p=0.00* b-c, b-d***	KW=19.06 p=0.00* a-d, b-d***
<u>Baba Eğitim Durumu</u>					
Okuryazar değil (a)	9	329.39	279.50	387.89	282.28
İlkokul (b)	293	412.52	423.66	406.55	417.19
Ortaokul (c)	169	438.06	405.14	385.88	399.42
Lise (d)	254	427.20	445.23	464.15	452.61
Üniversite (e)	116	411.10	395.31	416.75	400.28
Test ve p		KW=2.86 p=0.58	KW=7.65 p=0.11	KW=12.91 p=0.01* c-d***	KW=9.50 p=0.05**
<u>Kardeş Sayısı</u>					
Kardeşi yok (a)	67	404.10	404.23	357.21	380.51
1 kardeş (b)	329	422.57	423.39	425.09	427.52
2 kardeş (c)	283	428.70	448.25	455.95	450.53
3 ve üstü (d)	162	411.36	375.47	378.02	370.35
Test ve p		KW=0.89 p=0.83	KW=9.62 p=0.02** c-d***	KW=15.79 p=0.00* c-d***	KW=13.36 p=0.00* c-d***

*p<0.01, **p<0.05 ***p<0.01, Post-hoc analizler için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışma öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramlarını incelemek ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Kullanılan ölçeğin bir kesme noktası olmadığı için, öğrenci hemşirelerin ölçekten aldıkları puan doğrultusunda, öğrencilerin profesyonel benlik kavramları iyi düzey olarak değerlendirilmiştir. Literatür incelendiğinde; hem öğrenci hemşirelerde hem de çalışan hemşirelerde benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir (Angel ve ark. 2012, Björkström 2008, Çelik ve ark. 2012, Labocubbi ve ark. 2012, Sabancıoğulları ve Doğan 2012 a). Ancak; Beydağ ve arkadaşlarının (2008), ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerle yaptığı çalışmada, öğrencilerin yarıya yakını mesleki anlamda kendini kısmen yeterli bulmuştur ve büyük çoğunluğu çalışma hayatlarının ilk günü ile ilgili korku ve endişe yaşadıklarını belirtmiştir (Beydağ ve ark. 2008). Yazdannik ve arkadaşları (2012) ise, İranlı öğrenci hemşirelerle yaptıkları çalışma sonucunda, öğrencilerin profesyonel benlik düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bunun nedenini, hemşirelik kimliğinin tıbbın gölgesinde kalmasına, eğitim sisteminin güçlü kimliğe sahip hemşireler yerine mesleğine yabancılaşmış küçük doktorlar yetiştirmesine bağlamışlardır (Yazdannik ve ark. 2012). Çalışmamızda, öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik düzeylerinin yüksek olduğu sonucundan hareketle, verilen eğitimin, öğrencilerin mesleğe yönelik olumlu algı geliştirmelerine, profesyonel rol ve sorumluluklarının bilincinde olmalarına, mesleğine ve onun getirdiklerine sahip çıkan adaylar olmalarına ve toplumdaki hemşirelik algısının gelişmesine hizmet ettiği sonucuna varılabilir.

Profesyonel benlik kavramı, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, gelir durumu, anne-baba eğitim durumu ve kardeş sayısından etkilenmektedir. Araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta olanların, gelir düzeyi algısı yüksek olanların, anne-baba eğitim düzeyi lise olanların ve kardeş sayısı iki olanların ÖHPBKÖ'nden aldıkları puan en yüksek düzeyde saptanmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü sırada dördüncü sınıfta olanların ÖHPBKÖ'nden aldıkları puan en düşük düzeyde bulunmuştur.

Khouri (2014) kontrol gruplu yaptığı çalışmada, öğrenci hemşirelere hemşirelik ve bakım, bakım teorileri, bütüncül bakım, profesyonellik, etik ve profesyonellik, iletişim, kişilerarası ilişkiler ve atılganlık temalarını içeren psikoeğitim; Jahanbin ve arkadaşları (2012) benlik, hemşirelik benlik kavramı ve mesleki etik konularını içeren seminer düzenlemişlerdir. Bu eğitimler sonucunda, deney grubundaki öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramları istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Khouri 2014, Jahanbin ve ark. 2012). Araştırmanın yürütüldüğü fakültenin, ikinci sınıf müfredatı incelendiğinde, içeriğin yukarıdaki temalar ile benzer olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda, ikinci sınıfların en yüksek profesyonel benlik düzeyine sahip olmaları bu sebepten olabilir.

Cowin ve arkadaşları (2013) yaptığı çalışmada beş farklı ölçek kullanarak öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik algılarını değerlendirmiştir ve öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça her ölçek için aldıkları puan ortalamalarının düştüğü sonucuna ulaşmıştır (Cowin ve arkadaşları 2013). Bu bulgu, çalışmamızda en düşük ölçek puan

ortalamasının dördüncü sınıflarda olması ile paralellik göstermektedir. Ancak öğrenci hemşirelerle yapılan bazı çalışmalar sonucunda, farklı eğitim düzeyindeki öğrenciler arasında profesyonel benlik kavramı açısından fark bulunamamıştır (Hensel ve ark. 2014, Kelly ve Courts 2007, Randle 2003).

Öğrencilerin mesleki memnuniyetleri, öğrenim gördükleri sınıf düzeyinden ve anne eğitim durumundan etkilenmektedir. Araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta olanların ve anne eğitim düzeyi lise olanların mesleki memnuniyet alt boyutundan aldıkları puan en yüksek düzeyde saptanmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü sırada birinci sınıfta olanların mesleki memnuniyet alt boyutundan aldıkları puan en düşük düzeyde bulunmuştur.

Ulusoy ve arkadaşlarının (2010) yapmış olduğu çalışmada ikinci sınıfların en yüksek memnuniyet düzeyine sahip olduğu saptanmıştır (Ulusoy ve ark. 2010) ve bu sonuç çalışmamız ile benzerlik göstermektedir.

Ülkemizde bireyler meslek tercihlerini genellikle mesleğin özelliklerini bilmeden iş bulma kolaylığı önceliğine göre yapmaktadır. Nitekim, Kızgüt ve Ergöl (2011) yaptıkları çalışmada, birinci sınıf öğrencilerinin %67.8'i iş bulma kolaylığı nedeniyle, Beydağ ve arkadaşlarının (2008) yaptığı çalışmada ise, öğrencilerin %40'ı sınav sisteminin bir sonucu olarak hemşireliği tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Beydağ ve ark. 2008, Kızgüt ve Ergöl 2011). Eğitimine yeni başlayan öğrencilerin, mesleğe ilişkin bilgilerinin yeterli olmaması ve tercih nedenlerinin iş bulma kolaylığı, aile isteği ya da zorunluluk olduğu göz önünde bulundurulursa, mesleki memnuniyetin en düşük birinci sınıf öğrencilerinde olması beklendiği bir sonuçtur. Bunun yanı sıra, diğer bir sebep almış oldukları eğitimin teorik olması ve mesleki doyumlarının bu yönde olumsuz yönde etkilenmesi olabilir.

Mesleki nitelik alt boyutu, öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ve kardeş sayısından etkilenmektedir. Kadın öğrencilerin, ikinci sınıf öğrencilerinin ve kardeş sayısı iki olanların mesleki nitelik alt boyutundan aldıkları puan en yüksek düzeyde saptanmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü sırada dördüncü sınıf ta olan öğrencilerin mesleki nitelik alt boyutundan aldıkları puan en düşük düzeyde bulunmuştur.

Hemşire kelimesi birçok kültürde cinsiyete dayalı bir önyargıya sahiptir ve çoğunlukla kadın mesleği olarak adlandırılmaktadır. Araştırmamız sonucunda, mesleki nitelik alt boyut puanının kadınlarda daha yüksek olması, toplumumuzda da hemşireliğin daha çok kadın mesleği olarak bilinmesi ve ancak 2007 tarihindeki yasa değişikliği ile erkeklerin hemşire olmaya hak kazanmaları nedeniyle olabilir (Hemşirelik Kanununda Değişiklik 2007).

Eşer ve arkadaşları (2008) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin klinik uygulama deneyimlerinin mesleğin niteliğini algılamalarını olumlu olarak etkilediğini saptamışlardır (Eşer ve ark. 2008). Araştırmanın yürütüldüğü fakültenin, eğitim sistemine göre klinik anlamda ilk deneyimin ikinci sınıfta yaşanması ve mesleki hemşirelik becerileri eğitiminin ikinci sınıfta başlaması nedeniyle mesleki nitelik puanları en yüksek ikinci sınıfta çıkmış olabilir. Ayrıca, en düşük düzeye dördüncü

sınıfların sahip olmasının sebebi, klinik alanda intörn olarak kendilerinden beklenen performans, bilgi düzeyi ve mesleki becerilerin fazla olması kendilerini mesleki nitelik açısından daha zayıf hissetmelerine neden olmuş olabilir.

Mesleki yetkinlik alt boyutu, öğrencilerin yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, gelir durumu, anne-baba eğitim durumu ve kardeş sayısından etkilenmektedir. Yaşı 24 ve üstü olanların, erkek öğrencilerin, ikinci sınıf öğrencilerinin, anne-baba eğitim düzeyi lise olanların ve kardeş sayısı iki olanların mesleki yetkinlik alt boyutundan aldıkları puan en yüksek düzeyde saptanmıştır.

Erkek öğrencilerin mesleki yetkinliklerinin daha yüksek olması liderlik özelliklerine bağlanabilir. Mesleki yetkinlik açısından en düşük düzeye üçüncü sınıfların sahip olması, klinik ortamda uygulamaya yönelik yapılan kısıtlamalardan dolayı kendilerini yetkin hissetmemelerinin neden olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin profesyonel benlik kavramlarının olumlu ve ileri düzeyde olduğu bulunmuştur. Araştırmanın yürütüldüğü sırada ikinci sınıfta olanların, gelir düzeyi algısı yüksek olanların, anne-baba eğitim düzeyi lise olanların ve kardeş sayısı iki olanların profesyonel benlik kavramları; araştırmanın yürütüldüğü sırada birinci sınıfta olanların ve annesi üniversite mezunu olanların mesleki memnuniyetleri; kadın öğrencilerin, ikinci sınıf öğrencilerinin ve kardeş sayısı iki olanların mesleki nitelikleri; yaşı 24 ve üstü olanların, erkek öğrencilerin, ikinci sınıf öğrencilerinin, anne-baba eğitim düzeyi lise olanların ve kardeş sayısı iki olanların mesleki yetkinlikleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin profesyonel benlik düzeyleri yüksek olsa da, ileri analizlerde dördüncü sınıf öğrencilerinin en düşük profesyonel benlik düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan yola çıkılarak, mezuniyet aşamasına gelmiş olan öğrencilerin kendilerini mesleki anlamda daha yeterli hissetmeleri için klinik-okul işbirliğinin güçlendirilmesi, öğrencinin özerkliğini ve özgüvenini destekleyecek biçimde bir yaklaşımın benimsenmesi, akademisyenlerin ve hemşirelerin daha destekleyici ve eğitici bir ortam yaratması ve uygun koşullar sağlandığında mentorluk sürecinin getirilmesi önerilmektedir.

Benzer şekilde, mesleki memnuniyet düzeyi en düşük olan birinci sınıflar için, demonstrasyon uygulamalarının artırılması, simülasyon eğitiminin yapılması, sempozyum ve seminer sayılarının artırılması ve katılımlar için öğrencilerin teşvik edilmesi önerilmektedir. Ayrıca, meslek seçimi yapacak olan gençlere yönelik mesleklerle ilgili tanıtıcı programlar yapılması ve bilinçli tercihin önünün açılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Literatürde, özellikle öğrenci hemşirelere yönelik profesyonel benlik kavramı ile ilgili çalışmaların az olması nedeniyle farklı değişkenler ile değişik boyutlardan durumu değerlendiren çalışmalar yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel O, Tanrıverdi H, Özkan SD. Occupational Professionalism and the Case of Nurses as the Members of The Profession. *Journal of Administrative Sciences* 2011; 9(2): 6-7.
- Alan N, Khorshid L. Fakülte Mezunu Hemşirelerin Lisans Eğitimine İlişkin Görüşlerinin ve Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2015; 18(2): 87-93.
- Altıok HÖ. Hemşirelik Eğitiminde Sosyalleşme Süreci ve Profesyonel Kimlik Gelişimi. *Journal of Educational Sciences* 2016; 7(2): 55-62.
- Altunay A, Öz F. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Kavramı. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2006; 13(1): 46-59.
- Angel E, Craven R, Denson N. The Nurses' Self-concept Instrument: A Comparison of Domestic and International Student Nurses' Professional Self-concepts From a Large Australian University. *Nurse Education Today* 2012; (32): 636-650.
- Arthur D. Measurement of the Professional Self-concept of Nurses: Developing a Measurement Instrument. *Nurs Educ Today* 1995; 15(5):328-335.
- Beydağ KD, Gündüz A, Özer FG. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Eğitimlerine ve Mesleklerine Bakış Açıkları, Meslekten Beklentileri. *Pamukkale Tıp Dergisi* 2008; 1(3): 137-142.
- Björkström ME, Athlin EE, Johansson IS. Nurses' Development of Professional Self from being a Nursing Student in a Baccalaureate Programme to an Experienced Nurse. *Journal of Clinical Nursing* 2008; 17: 1380-1391.
- Cowin LS, Johnson M, Wilson I, Borgese K. The Psychometric Properties of Five Professional Identity Measures in a Sample of Nursing Students. *Nurs Educ Today* 2013; 33: 608-613.
- Çelik S, Ünal Ü, Saruhan S. Cerrahi Kliniklerde Çalışan Hemşirelerin Mesleki Profesyonelliklerinin Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 2012; 20(3): 193-199.
- Erbil N, Bakır A. Meslekte Profesyonel Tutum Envanterinin Geliştirilmesi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2009; 6(1): 290-302.
- Eşer İ, Khorshid L, Denat Y. Hemşirelik Mesleğini Algılamada İlk Klinik Uygulamanın Etkisi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2008; 24 (1):15-26.
- Gray M, Smith LN. The Professional Socialization of Diploma of Higher Education in Nursing Students: A Longitudinal Qualitative Study. *Journal of Advanced Nursing* 1999; 29(3): 639-647.
- Gregg MF, Magilvy JK. Professional Identity of Japanese Nurses: Bonding into Nursing. *Nursing & Health Sciences* 2001; 3(1): 47-55.
- Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2007, 25 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 5634). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-3.htm>
- Hensel D, Middleton MJ, Engs RC. A Cross-sectional Study of Drinking Patterns, Prelicensure Nursing Education, and Professional Identity Formation. *Nurse Education Today* 2014; 34: 719-723.
- Hoeve Y, Jansen G, Roodbol P. The Nursing Profession: Public Image, Self-concept and Professional Identity. A Discussion Paper. *Journal of Advanced Nursing* 2014; 70(2): 295-309.
- Jahanbin I, Badiyepyma Z, Sharih F, Ghodsbin F, Keshavarzi S. The Impact of Teaching Professional Self-concept on Clinical Performance Perception in Nursing Students. *Life Science Journal* 2012; 9(4): 653-659.

- Kaşıkcı M, Çoban Gİ, Ünsal A, Avşar G. Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde Aileden ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısı. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2009; 17(3):158-165.
- Kelly S, Courts N. The Professional Self-concept of New Graduate Nurses. Nurse Education Practice 2007; 7: 332-337.
- Khouri R. Impact of an Educational Program on Nursing Students' Caring and Self-perception in Intensive Clinical Training in Jordan. Adv Med Educ Pract 2014; 5: 157.
- Kızgıt S, Ergöl Ş. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hemşireliği Algılayışı Hemşirelik Rollerine ve Hemşireliğin Geleceğine Bakışı. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011; 14(2): 10-15.
- Korkmaz F. Meslekleşme ve Ülkemizde Hemşirelik. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2011; 18(2): 59-67.
- Labocubbi TA, Daly BJ, Lindell D, Griffin MQ. Professional Values, Self-Esteem, and Ethical Confidence of Baccalaureate Nursing Students. Nursing Ethics 2012; 20(4):479-490.
- Leonard NH, Beauvais LL, Richard W. A Self Concept-Based Model of Work Motivation. Academy of Management Annual Meeting Proceedings 1995; 1:322-326.
- Milisen K, Busser T, Kayaert A, Abraham I, Casterla BD. The Evolving Professional Nursing Self-image of Students in Baccalaureate Programs: A Cross-sectional Survey. International journal of Nursing Studies 2010; (47): 688-698.
- Polat M. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumları. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2014; 18: 77-90.
- Randle J. Changes in Self-esteem During a 3-year Pre-registration Diploma in Higher Education Nursing programme. Journal of Clinical Nursing 2003; 12: 142-143.
- Sabancıoğulları S, Doğan S. Bir Entegre Eğitim Programından Yeni Mezun Olan Hemşirelerin Meslek ve Okul Eğitiminin İlişkin Düşünceleri ve Profesyonel Kimlik Düzeyleri. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi 2012 (a); 20(3): 184-192.
- Sabancıoğulları S, Doğan S. Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Profesyonel Benlik Gelişim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. Journal of Anatolia Nursing 2014; 17(1): 15-22.
- Sabancıoğulları S, Doğan S. Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2011; 27(2): 35-45.
- Sabancıoğulları S, Doğan S. Profesyonel Kimlik ve Hemşirelik. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2012 (b); 15(4): 275-282.
- Ulusoy H, Arslan Ç, Öztürk N, Bekar M. Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitimleriyle İlgili Memnuniyet Düzeylerinin Saptanması. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2010; 3(2): 15-24.
- Yazdannik A, Yekta ZP, Soltani A. Nursing Professional Identity: An Infant or One With Alzheimer. Iran J Nurs Midwifery Res 2012 Feb; 17 (2 Suppl 1): 178-186.